

Programma Duurzaamheid

Omgevingsdienst Haaglanden

2019-2022

Versie: 1.6

Datum: 26 juni 2019

Managementsamenvatting	3
1. Voorwoord	5
2. Inleiding	6
3. Rol Omgevingsdienst Haaglanden	8
4. Bedrijven	8
4.1 Energiemanagement	8
4.2 Kennispunt bedrijven.....	8
4.3 Green deals	9
4.3.1 Green Deal: Duurzame Zorg voor een Gezonde Toekomst.....	9
4.3.2 Green deals Energie Producerende Bedrijventerreinen	10
4.3.3 Green deal: Zero Emission Stadslogistiek (ZES)	11
4.4 Label C	11
4.5 Grond- en afvalstoffen.....	12
4.6 Vervoersmanagement	12
4.7 Overheid	13
4.8 Energiescans	14
5. Overige projecten	15
5.1 Warmte Koude Opslagen (WKO's).....	15
5.2 Energieprestatie gebouwen	15
5.3 Warmtekansenkaart Haaglanden	16
5.4 Waterstof en buurtbatterijen.....	16
6. Communicatie	17
6.1 Website, bijeenkomsten en nieuwsbrief voor bedrijven	17
6.2 Voorlichting Wet natuurbescherming.....	17
6.3 Grondstromeninformatie.....	18
6.4 Visualisatie resultaten.....	18
7. Monitoring duurzaamheidsprogramma	19

Managementsamenvatting

Inleiding

De Omgevingsdienst Haaglanden wil graag samen met de deelnemers bijdragen aan het verduurzamen van de regio door de slag te maken van plannen naar uitvoering. Binnen de Omgevingsdienst Haaglanden is veel kennis, expertise en uitvoeringskracht aanwezig die kan bijdragen aan het realiseren van een duurzame leefomgeving.

Het Programma Duurzaamheid Haaglanden is een verzameling van projecten, activiteiten en producten die er op gericht zijn om deelnemende gemeenten en de provincie te ondersteunen bij het realiseren van de duurzaamheidsambities. De activiteiten opgenomen in dit programma liggen in het verlengde van de kerntaken van de omgevingsdienst, vergunningverlening, toezicht en handhaving. De primaire doelgroep van de projecten, producten en activiteiten in het programma is daarom bedrijven omdat dit aansluit bij de taakuitoefening van de Omgevingsdienst Haaglanden. De omgevingsdienst ziet reeds toe op de energiebesparingsverplichtingen waaraan bedrijven moeten voldoen zoals de "informatie- en energiebesparingsplicht erkende maatregelen en beoordeelt audits op grond van de Europese Energy-Efficiency Richtlijn. Ook is de Omgevingsdienst Haaglanden betrokken bij het opstellen van uitvoeringsbeleid daar waar gaat over energiebesparing en vervoersmanagement en is deelnemer aan de werkgroep belast met de uitwerking van de circulaire voor Li-ion batterijen, ook wel bekend als buurtbatterijen. De kennis en ervaring zijn dus aanwezig en kunnen ingezet worden voor de inhoudelijke invulling van de projecten opgenomen in dit programma duurzaamheid.

Binnen het programma wordt ingezet op

- Meer Energiebesparing bij bedrijven
- Effectiever ontsluiten en delen van data
- Meer bedrijven en instellingen in beweging voor duurzaamheid
- Leveren van expertise

Opgenomen activiteiten

Project/activiteit	Doel
Energiemanagement	Optimaal ingeregelde klimaatinstallaties bij bedrijven
Kennispunt bedrijven	Advisering bedrijven op het gebied van duurzaamheid dus niet alleen energiebesparing en vervoersmanagement
Label C	Alle kantoren hebben voor 2023 minimaal label c
Grond- en afvalstoffen	In beeld brengen grond- en afvalstromen bij bedrijven
Vervoersmanagement	Minder vervuilend vervoer
Overheid	Overheid voldoet aan alle wettelijke verplichtingen inzake energiebesparing en vervoersmanagement
EPC/BENG	Nieuwbouw voldoet aan de EPC
WKO's	Verbeteren functioneren klimaatinstallaties met WKO
Warmtekansenkaart	In kaart brengen warmtevraag en –aanbod bij bedrijventerreinen
H ₂ en buurtbatterijen	Leveren expertise bij op het gebied van externe veiligheid bij plannen van gemeenten en provincie
Voorlichting Wet natuurbescherming	Behoud/ versterken van biodiversiteit
Informatie grondstromen	Koppelen van vraag en aanbod

Cafetariamodel

Al deze producten kunnen via het cafetariamodel, dus naar behoefte, worden afgenomen (m.u.v. de koppeling van het asbestdakenverbod aan duurzaamheid, daar volgt een apart projectplan bij voldoende belangstelling).

Monitoring

De Omgevingsdienst Haaglanden houdt bij of de activiteiten opgenomen in dit duurzaamheidsprogramma daadwerkelijk bijdragen aan een duurzamere leefomgeving. Jaarlijks zal een rapportage worden opgesteld waarin de uitgevoerde werkzaamheden worden beschreven en waar ingegaan wordt op de effecten van deze werkzaamheden.

Tot slot

De in dit programma opgeschreven werkzaamheden van de Omgevingsdienst Haaglanden zijn niet limitatief. De omgevingsdienst is bijvoorbeeld ook betrokken bij de regionale energiestrategie, de warmtetransitievisie van de gemeente Midden-Delfland en neemt deel aan het Overleg Circulaire economie tussen de omgevingsdiensten In Zuid-Holland en de provincie.

Mocht er behoefte zijn aan inzet van de kennis en expertise van de omgevingsdienst op een ander vlak dan beschreven in dit programma dan kunnen provincie en gemeenten daar altijd een beroep op doen en wordt bekeken wat er mogelijk is.

1. Voorwoord

De Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) wil graag samen met de deelnemers bijdragen aan het verduurzamen van haar regio door de slag te maken van plannen naar uitvoering. De ambities in de regio op het gebied van duurzaamheid zijn hoog en als de ODH daar een steentje aan kan bijdragen dan doen we dat graag. Bij duurzame ontwikkeling is sprake van een ideaal evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen. Centraal staat het bevorderen van economische vooruitgang met behoud van kwaliteit van leven en ecologische draagkracht, hier en nu, elders en later. Binnen de Omgevingsdienst Haaglanden is net als bij gemeenten en provincie veel kennis, expertise en uitvoeringskracht aanwezig die kan bijdragen aan het realiseren van een duurzame leefomgeving. Uitgangspunt is om gemeenten en provincie te ondersteunen en samen te werken bij het halen van duurzaamheidsdoelstellingen. Te denken valt aan thema's die lokale grenzen overschrijden zoals milieurendement (energie en grondstoffen) en de milieudruk (op klimaat, lucht, water en bodem). Een gezonde, schone en groene leefomgeving draagt bij aan een aantrekkelijke vestigings- en verblijfsregio.

Leo Klaassen,

Directeur Omgevingsdienst Haaglanden

2. Inleiding

Naar aanleiding van het Klimaatakkoord van Parijs in 2015 wordt een nationaal Klimaatakkoord opgesteld, met als doel om de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030 met ten minste 49 procent ten opzichte van 1990 terug te dringen.

In juli 2018 is na vier maanden overleg aan zogeheten klimaattafels een voorstel op hoofdlijnen van het klimaatakkoord bekend gemaakt (SER 2018). Daarin is de doelstelling vertaald naar een reductie van in totaal 48,7Mt CO₂ in 2030. Er is beleid uitgewerkt voor vijf sectoren. Op vrijdag 21 december 2018 heeft het kabinet het ontwerp-Klimaatakkoord (OKA) aangeboden gekregen. Dit akkoord moet de opmaat zijn naar 95% minder uitstoot in 2050. In dat jaar moet ook alle opgewekte energie duurzaam moet zijn. Het klimaatakkoord moet zorgen dat de klimaatdoelstellingen worden behaald terwijl het haalbaar en betaalbaar is voor huishoudens en er een faire verdeling tussen mensen en bedrijven wordt gehanteerd. In maart werden de doorrekeningen van het ontwerp-Klimaatakkoord (OKA) door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Planbureau (CPB) gepresenteerd. Hieruit blijkt dat het OKA in 2030 tussen de 31 en 51 Mt CO₂ realiseert. De doorrekeningen van het ontwerp-Klimaatakkoord laten dus zien dat het behalen van de doelstelling mogelijk is, maar dat hiervoor nog het nodige moet gebeuren en concretisering nodig zijn. Het Klimaatakkoord wacht nu eerst de integrale reactie van het kabinet eind april. Daaruit zal een definitief pakket aan maatregelen volgen.

Niet alleen de rijksoverheid heeft duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd. Ook de provincie Zuid-Holland en de Haaglandse gemeenten hebben grote ambities op het gebied van energie en CO₂- uitstoot:

- Zuid-Holland heeft de ambitie om in 2020 minimaal 9% van de energieconsumptie duurzaam op te wekken;
- In 2020 is er 735,5 MW opgesteld vermogen aan windenergie;
- In 2020 wordt er 1,5 PJ aan zonne-energie geproduceerd;
- In 2025 heeft elke provinciale weg en vaarweg een CO₂-boekhouding.
- In 2030 rijdt al het regionaal Openbaar Vervoer volledig emissievrij;-
- In 2035 moet de energievoorziening voor de gebouwde omgeving CO₂-neutraal zijn;
- In 2050 is de CO₂ balans neutraal;
- Het benutten van ten minste 20 PJ uit restwarmte, aardwarmte en Warmte-Koude-Opslag toepassingen.

Iedere gemeente streeft ernaar uiterlijk in 2050 CO₂ neutraal te zijn. In de coalitieakkoorden heeft duurzaamheid dan ook een prominente plek gekregen.

Er wordt o.a. ingezet op:

- Betaalbare en betrouwbare en duurzame energie voor iedereen
- Leefbare wijken met veilig verkeer, schone lucht en goede sociale voorzieningen
- Verduurzamen van consumptie- en productiepatronen
- Bestrijden van klimaatverandering en de effecten ervan
- Bescherming, herstel en duurzaam gebruik van ecosystemen
- Biodiversiteit versterken
- Faciliteren van duurzame initiatieven
- Circulaire grondstoffenstromen
- Verbeteren Openbaar Vervoer
- Bevorderen toepassing aardwarmte
- Verduurzamen gemeentelijk vastgoed en schoolgebouwen
- Laadpalen voor elektrische auto's en fietsen

De Omgevingsdienst Haaglanden kan en wil graag bijdragen aan deze duurzaamheidsdoelstellingen. In de volgende hoofdstukken leest u wat de Omgevingsdienst Haaglanden voor u kan betekenen. In hoofdstuk 4 staan de projecten specifiek gericht op bedrijven en bedrijventerreinen. In hoofdstuk 5 staan de overige uitvoeringsprojecten genoemd, in hoofdstuk 6 kunt u lezen wat de omgevingsdienst kan betekenen op het gebied van communicatie en in hoofdstuk 7 staat beschreven hoe de Omgevingsdienst Haaglanden de uitvoering van dit duurzaamheidsprogramma wil monitoren.

3. Rol Omgevingsdienst Haaglanden

De Omgevingsdienst Haaglanden is verantwoordelijk voor het uitvoeren van de wettelijke milieutaken namens de Provincie Zuid-Holland en de gemeenten Delft, Den Haag, Midden-Delfland, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer. Alle deelnemende opdrachtgevers hebben hoge ambities op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing maar het ontbeert soms aan uitvoerings- en realisatiekracht voor wat betreft de doelgroep bedrijven. De Omgevingsdienst Haaglanden komt dagelijks bij bedrijven en kan de provincie en gemeenten ondersteunen om hun duurzaamheidsdoelen voor bedrijven te realiseren. De meeste in dit programma opgenomen projecten zijn dan ook bedrijf gerelateerd, maar niet allemaal. Door de inzet van expertises, bijvoorbeeld op bodem- en afvalgebied, kan de Omgevingsdienst Haaglanden de gemeenten en provincie ook helpen om de duurzaamheidsdoelen te behalen. Elk opgenomen uitvoeringproject staat onder leiding van een projectleider die zorgt voor een gedetailleerd projectplan. Daarin zijn opgenomen de voorbereiding, werkinstructies, standaarden, bewaking voortgang en het verzorgen van een eindrapportage.

4. Bedrijven

In dit hoofdstuk kunt u lezen wat de Omgevingsdienst Haaglanden, naast de duurzaamheidsproducten opgenomen in de jaarwerkplannen (bijv. beoordeling audits op grond van de EED en het toezicht op de erkende energiebesparingsmaatregelen zoals opgenomen in het Activiteitenbesluit) allemaal nog meer kan doen om duurzaamheid bij bedrijven te bevorderen.

4.1 Energiemanagement

Goed ingeregelde klimaatinstallaties helpen om een goed binnenklimaat te realiseren met zo min mogelijk energiegebruik. Bij veel klimaatinstallaties is hiermee eenvoudig winst te behalen. Uit ervaringscijfers blijkt dat door goed in te regelen het energieverbruik wel met 25% kan dalen, bijvoorbeeld door het dynamisch waterzijdig inregelen van de verwarming.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan bedrijven en instellingen specifiek doorlichten op goed energiemanagement. Per locatie wordt voorlichting gegeven en advies uitgebracht. Jaarlijks wordt gemonitord of de adviezen zijn overgenomen en of dit heeft geleid tot energiebesparing. Bij onvoldoende voortgang kan bij bedrijven, die moeten voldoen aan de erkende maatregelen uit het Activiteitenbesluit, overgegaan worden tot handhaving.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Vorbereiding, controle en rapportage/advies	€ 1.235,- per controle

4.2 Kennispunt bedrijven

De Omgevingsdienst Haaglanden kan een kennispunt inrichten voor bedrijven, een aantal vergunningverleners en toezichthouders worden ingezet om als energieambassadeurs vragen te beantwoorden en adviezen te verstrekken. Zij kijken niet alleen naar de verplichte maatregelen maar gaan verder. Zij adviseren wat een bedrijf nog meer kan doen om energie te besparen of op andere vlakken te verduurzamen. Kennisuitwisseling tussen bedrijven is daarbij een pré, voorlopers/koplopers worden dan als ambassadeurs ingezet om andere bedrijven aan te sporen. Omdat de informatie met betrekking tot de bedrijven binnen het beheergebied van de ODH goed geborgd is, kan deze worden ingezet om bedrijven bij elkaar te brengen, naar voorbeeld van de reeds bestaande duurzaamheidskringen in Den Haag waar bedrijven uit dezelfde branche van elkaar kunnen leren. Ook kan gedacht worden aan een duurzaamheidskring op bedrijventerreinniveau

waar bijv. gesproken wordt gesproken kan worden over een op dat terrein specifiek gerichte aanpak of het centraal begeleiden van subsidieaanvragen.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Adviseringsbezoek bedrijven en rapportage	€ 1.235,- per bedrijf
Deelname duurzaamheidskringen	€ 445,- per bijeenkomst
Opzetten en faciliteren nieuwe duurzaamheidskringen	€ 3.000,- per kring

4.3 Green deals

4.3.1 Green Deal: Duurzame Zorg voor een Gezonde Toekomst

Voor zorginstellingen liggen er veel kansen met betrekking tot duurzaamheid. Het zijn grootverbruikers van energie, water en voedsel. De Green Deal Zorg is eind 2015 gestart met de ambitie dat ziekenhuizen en overige zorgaanbieders een begin maken met de systematische verduurzaming van hun bedrijfsvoering en toewerken naar een betrouwbaar integraal duurzaamheid keurmerk.

De Green Deal Zorg van 2015 stond vooral in het teken van stimuleren bewustwording, en instellingen aan de slag krijgen. De vervolg deal: de "Green Deal Duurzame Zorg voor een Gezonde Toekomst" sluit aan op ambities rijksbeleid en streeft de gehele sector mee te krijgen.

De Green Deal Duurzame Zorg voor een Gezonde Toekomst heeft als uitdaging

- 49% CO2 reductie in 2030,
- circulaire bedrijfsvoering,
- medicijnresten uit afvalwater
- gezond makende leefomgeving en milieu.

De zorginstellingen die de Green Deal hebben ondertekend gaan aan de slag met de Milieuthermometer. De Milieuthermometer is een interne routekaart voor een duurzame bedrijfsvoering. De Stichting Stimular organiseert bijeenkomsten waar zorginstellingen worden voorgelicht, hun ervaringen met de milieuthermometer kunnen delen en van elkaar kunnen leren.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan een startbijeenkomst organiseren met als doel dat zoveel mogelijk zorginstellingen, de Omgevingsdienst Haaglanden zelf en zoveel mogelijk gemeenten uit ons werkgebied de deal tekenen.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Startbijeenkomst i.s.m. de Stichting Stimular	€ 10.000,-

4.3.2 Green deals Energie Producerende Bedrijventerreinen

Om aan de klimaatdoelstelling te kunnen voldoen ligt er een grote uitdaging om het energieverbruik bij bedrijven te verminderen en tegelijkertijd het aandeel lokaal opgewerkte duurzame energie bij bedrijven te vergroten. In Nederland is het merendeel van de bedrijven gevestigd op één van de 3.600 bedrijventerreinen die een oppervlak vertegenwoordigen van 80.000 hectare (2% van Nederland). Momenteel is er buiten het beter handhaven van de energieparagraaf in de Wet Milieubeheer, geen specifiek verduurzamingsbeleid op nationaal niveau voor MKB. Vanuit een organisatorisch als ook technisch oogpunt is gebiedsaanpak gericht op bedrijventerreinen interessant.

Zonder bundeling van krachten met behulp van een Green Deal, is de verwachting dat bedrijven zich voornamelijk individueel gaan focussen op de korte termijn maatregelen, wat verdere opschaling en innovaties tegen gaat. Het rijk wil daarom samen met betrokken partijen de juiste condities creëren om de transitie naar CO2 arme bedrijventerreinen zo veel mogelijk te bespoedigen. Ondersteuning en samenwerking met provincie, omgevingsdiensten, ontwikkelingsbedrijven en gemeenten is nodig om uitvoering effectiever en efficiënter te maken en om het draagvlak van bedrijven te verhogen. Naast het creëren van draagvlak en eigenaarschap zijn knelpunten in wet- en regelgeving en financieringsconstructies met een langere terugverdientijd in veel gevallen nog een obstakel. De Green Deal kan dus een belangrijke toegevoegde waarde hebben in het aardgas vrij maken van ons land en bij het realiseren van een CO2-neutrale toekomst.

Met het tekenen van het convenant committeert een bedrijventerrein zich om in de planvorming (energiescans, businesscases en investeringsplannen) toe te werken naar uiteindelijk energie producerend. Gemeenten en provincies die de deal ondertekenen, wijzen ten minste één bedrijventerrein aan waarmee ze samen met een bedrijvenvereniging actief aan dit doel gaan werken.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan middels het kennispunt bedrijven deze green deal promoten, door bijv. het opzetten van een communicatiecampagne, en kan expertise inbrengen bij bedrijvenkringen van deelnemende bedrijventerreinen.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Promotie campagne	p.m.
Deelname bedrijvenkring	€ 445,- per bijeenkomst

4.3.3 Green deal: Zero Emission Stadslogistiek (ZES)

De stad is tegenwoordig het hart van de economie, en dat zal alleen maar toenemen de komende jaren. Het grootste deel van het bruto binnenlands product wordt nu al in steden geproduceerd. De veeleisende consument leeft, werkt en recreëert in de stad. Daarbij hoort een groeiende vraag naar goederen en diensten. Tegelijk wil de consument dat zijn leefomgeving leefbaar is en blijft, of zelfs beter wordt.

Zero Emission
Stadslogistiek

In de december circulaire 2018 wordt in het kader van Zero-emissie stadslogistiek € 3,068 miljoen ingezet om een impuls te geven aan deze Green Deal. Het geld is bedoeld om de ingroei van emissielozebestelauto's te versnellen en gemeenten te ondersteunen bij de voorbereiding op zero-emissie stadslogistiek. Deelnemers aan de Green Deal ZES testen niet alleen nieuwe praktische logistieke oplossingen uit, maar ook combinaties van nieuwe technologieën, publiek-private samenwerking en aangepaste regelgeving.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan met de aanwezige kennis over de bedrijven in Haaglanden partijen bij elkaar brengen en bijeenkomsten faciliteren.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Faciliteren bijeenkomsten	€ 800,- per bijeenkomst

4.4 Label C

Ieder kantoor groter dan 100m² moet in 2023 minimaal energielabel C hebben. Naar schatting moeten er maatregelen genomen worden bij meer dan helft van de kantoren in Nederland om aan deze aanstaande verplichting te voldoen. Voldoet een pand niet aan de eisen, dan mag het per 1 januari 2023 niet meer als kantoor gebruikt worden. Deze verplichting staat in het Bouwbesluit. Wel gelden er enkele uitzonderingen, waaronder:

- Kantoor(ruimte) gebruikt als nevenfunctie (<50% gebruiksoppervlak heeft kantoorfunctie)
- Monumenten (Rijk/prov./gem.) *beschermd stads- en dorpsgezichten behoren hier niet toe
- Binnen 2 jaar te slopen/transformeren/onteigenen panden

De Omgevingsdienst Haaglanden kan bij kantoren nagaan welke maatregelen er getroffen moeten worden om energielabel C te krijgen en kan controleren of in de praktijk het kantoor ook conform label C in bedrijf is. Ook kan de Omgevingsdienst Haaglanden de labeling van andere utiliteitsgebouwen in beeld brengen.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Vorbereiding, controle en rapportage/advies	€ 1.235,- per controle

4.5 Grond- en afvalstoffen

Landelijk is het programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) gestart om Afvalscheiding te bevorderen. De landelijk doelstelling is 75% afvalscheiding en maximaal 100 kg huishoudelijk restafval per persoon per jaar in 2020. 75% afvalscheiding betekent dat driekwart van het totaalgewicht huishoudelijk afval gescheiden wordt ingezameld.

Het doel voor de toekomst is dat het ontstaan van afval zo veel mogelijk wordt voorkomen en producten en materialen zo lang mogelijk in de keten blijven. Producten worden beschouwd als waardevolle dragers van grondstoffen en energie. Het gaat dus om het sluiten van kringlopen en het terugwinnen van materialen, grondstoffen en energie.

Afvalstromen kunnen geld opleveren voor bedrijven, omdat ze hergebruikt worden als grondstoffen. Ook zullen sommige grondstoffen over niet al te lange tijd zo schaars en duur zijn.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan bij bedrijven(terreinen) in kaart brengen welke grondstoffen worden gebruikt en welke afvalstoffen worden afgevoerd.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Vorbereiding, bedrijfsbezoeken en rapportage	€ 1.235,-per controle

4.6 Vervoersmanagement

Toepassing van vervoersmanagement door bedrijven en instellingen heeft verschillende milieuvordelen. Het levert energiebesparing op, het draagt bij aan de verbetering van de luchtkwaliteit door de reductie van de uitstoot van fijnstof, koolwaterstoffen en NOx, het draagt bij aan de aanpak van het klimaatprobleem door vermindering van de CO2-uitstoot en zorgt voor een vermindering van verkeerslawaa. Daarnaast wordt de bereikbaarheid verbeterd en ervaring leert dat door een goed goederenvervoersmanagement een besparing van vijf tot tien procent op de transportkosten mogelijk is.

In de tweede helft van 2019 wordt in samenwerking met de andere omgevingsdiensten in Zuid-Holland gestart met een pilot bij provinciale bedrijven. In de Nota VTH 2018-2021 van de provincie Zuid-Holland maakt vervoersmanagement, zowel binnen vergunningverlening als in het kader van toezicht en handhaving, een wezenlijk onderdeel van de beoogde energietransitie.

Voor de gemeenten kan de Omgevingsdienst Haaglanden op dit gebied ook het een en ander betekenen. De Omgevingsdienst Haaglanden beoordeelt al of in de door bedrijven ingediende audits op grond van de Europese Energie-Efficiency Richtlijn (EED)¹ vervoersmanagement voldoende terugkomt. Bij vervoerrelevante bedrijven (zie tabel 1 voor de drempelwaarden) of op complete bedrijventerrein kan de Omgevingsdienst Haaglanden een vervoerscan uitvoeren.

---

¹ Ondernemingen met meer dan 250 fte, of ondernemingen met een jaaronzet van € 50 miljoen of meer én een jaarlijkse balanstotaal van meer dan € 43 miljoen zijn EED-plichtig

Tabel 1: drempelwaarden vervoerrelevantie

Goederenvervoer over de weg (met eigen* voertuigen/uitbesteed en door toeleveranciers en klanten)

	Criteria	Vrachtwagens	Bestelwagens
	Aantal voertuigen (gemiddeld over een jaar)	> 10	> 15
of	Aantal bezoekende goederenvoertuigen per jaar	> 10.000	> 20.000
of	Aantal transportkilometers per jaar gegenereerd door in werking zijn van de inrichting	> 1.000.000	> 800.000

Personenvervoer

Vervoersvorm	Aantal werknemers	Aantal bezoekers
Zakelijk verkeer (gemiddeld over een jaar)	> 100	n.v.t.
Woon-werkverkeer (gemiddeld over een jaar)	> 100	n.v.t.
Bezoekersverkeer (gemiddeld per dag)	n.v.t.	> 500

Tabel drempel vervoersrelevantie per modaliteit op bedrijfsniveau

*) van EIGEN VERVOER is ook sprake als de vervoermiddelen geleased zijn

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Vorbereiding, uitvoeren individuele scan en rapportage/advies	€ 1.235,- per controle
Scan compleet bedrijventerrein	Maatwerkofferte, o.a. afhankelijk van omvang bedrijventerrein

4.7 Overheid

De overheid dient het goede voorbeeld te geven. De Omgevingsdienst Haaglanden kan bij rijks-, provinciale en gemeentelijk panden nagaan of alle verplichte energiebesparingsmaatregelen zijn genomen, of men voldoet aan de label C eisen. Is de basis op orde? Daarnaast zal de Omgevingsdienst Haaglanden met de opdrachtgevers meedenken hoe hun eigen gebouwvoorraad verder verduurzaamd kan worden. Hiertoe kan bijvoorbeeld de voortgang van de plannen van aanpak met betrekking tot de EED gemonitord worden of de voortgang betreffende het labelen van de eigen gebouwen. Ook het functioneren van een aanwezige WKO-installatie kan worden onderzocht.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Vorbereiding, controle en rapportage/advies	€ 1.235,- per controle

4.8 Energiescans

De Omgevingsdienst Haaglanden kan voor de gemeenten gezamenlijk de aanbesteding van energiescans bij het Midden- en kleinbedrijf (MKB) en maatschappelijke instellingen verzorgen. Veel gemeenten zijn hierin geïnteresseerd en sommige doen dit nu al zelf. Door samen op te trekken ontstaat er schaalvoordeel. Naast het uitvoeren van de scan worden bedrijven en instellingen ook geholpen met het treffen van de maatregelen en indien gewenst met het monitoren van de energiegegevens. Ook het communicatietraject en het opstellen van rapportages wordt voor de gemeenten verzorgd. Gemeenten kunnen zelf energiescans inkopen en inzetten hoe en wanneer zij willen en er wordt per energiescan afgerekend met de gemeente. Bij de Omgevingsdienst West-Holland zijn op deze manier 500 scans ingekocht.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Aanbesteding	€ 3600,-
Per scan	€ 82,- (1 uur Omgevingsdienst gericht op de verwerking)
Energiescan zonder monitoring energiegegevens	€ 400,-
Energiescan met 2 jaar monitoring energiegegevens	€ 650,-

5. Overige projecten

In dit hoofdstuk staan de duurzaamheidsprojecten genoemd die door de Omgevingsdienst Haaglanden kunnen worden uitgevoerd maar die niet direct bedrijf gerelateerd zijn.

5.1 Warmte Koude Opslagen (WKO's)

De Omgevingsdienst Haaglanden heeft in 2016/2017 42 open WKO-installaties op goed functioneren onderzocht. Geconcludeerd is dat met de juiste aandacht van de gebruiker (beheer) en doorvoering van maatregelen met een geringe investering bestaande klimaatinstallaties met bodemenergiesystemen relatief eenvoudig kunnen worden geoptimaliseerd.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan voor zowel gesloten als open WKO's periodiek het functioneren onderzoeken en aanbevelingen geven hoe het systeem verder te optimaliseren om meer energiebesparing te realiseren. Buiten de regio Haaglanden wordt daar waar het gaat om open WKO-systemen samengewerkt met de andere omgevingsdiensten².

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Vorbereiding, controle en rapportage/advies	€ 1.235,- per controle
Inhuur expert	€ 1.000,-per controle

5.2 Energieprestatie gebouwen

De energieprestatie van een nieuw gebouw geeft aan hoe energiezuinig een woning of een utiliteitsgebouw is en wordt nu nog uitgedrukt in de energieprestatiecoëfficiënt (EPC).

Als je nu in Nederland bijvoorbeeld een nieuwe woning wil bouwen moet deze aan EPC eisen voldoen. Vanaf 1 januari 2015 geldt het energieprestatiecoëfficiënt (EPC) voor woningen van 0,4. Voor het realiseren van een $EPC \leq 0,4$ kunnen diverse bouwkundige en installatietechnische maatregelen worden getroffen (thermische schil, het verwarmings- en tapwatersysteem en energiezuinig ventilatiesysteem). Het combineren van bouwkundige en installatietechnische maatregelen leidt tot een optimaal energieconcept.

Per 1 januari 2020 wordt de EPC voor nieuwbouw vervangen door BENG-eisen (bijna energieneutrale gebouwen). BENG is gebaseerd op de Trias Energetica, een driestappenstrategie om een energiezuinig ontwerp te maken. De EPC voldoet niet meer. Je kunt bijvoorbeeld een grote glaswand in een gebouw zetten en de EPC-eis halen door deze energieverliezen bij glas te compenseren met zonnepanelen; de huidige nieuwbouweis houdt geen rekening met het energieverlies van de woning door de gebouwvorm. Er is daardoor bij de huidige eis geen relatie met het energieverbruik per m². De BENG-eisen houden hier wel rekening mee. Er geldt een aparte eis voor de buitenkant van een gebouw, de zogenoemde schil, om de energiebehoefte te limiteren (BENG 1) Ook moet de resterende energiebehoefte zo efficiënt mogelijk worden opgewekt (BENG 2) en moet de energievraag van een gebouw zo veel mogelijk uit hernieuwbare energie bestaan (BENG 3-eis).

---

² De Omgevingsdienst Haaglanden voert namens de provincie Zuid-Holland de VTH taken met betrekking tot open WKO's uit voor de hele provincie.

De omgevingsdienst Haaglanden kan controleren of er daadwerkelijk is gebouwd conform de EPC en in de toekomst conform BENG-eisen.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
controle en rapportage	€ 1.235,- per controle

5.3 Warmtekansenkaart Haaglanden

Om inzicht te krijgen in de kansen ten behoeve van een duurzamere warmtevoorziening worden warmtekansenkaarten ontwikkeld. Een warmtekansenkaart is een geo-informatiesysteem dat allerlei gegevens bevat over de verwarmingsvraag van gebouwen en het lokale aanbod aan warmte. Zo wordt bijvoorbeeld het huidige warmtesysteem, het woningtype en het huidige energielabel inzichtelijk. Ook worden locaties weergegeven van grote warmtevragers en mogelijke warmteaanbieders. Door vervolgens de kaarten van verschillende gemeentes te combineren worden de kansen over de gemeentegrenzen heen inzichtelijk. De provincie Zuid-Holland streeft naar een volledig overzicht van de kansen in de ondergrond in Zuid-Holland.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan de verwarmingsvraag van gebouwen en het lokale aanbod aan warmte op bedrijventerreinen in kaart brengen.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Invantisatiebezoek bedrijven	€ 445,- per inventarisatie
Overzichten per bedrijventerrein met vraag en aanbod warmte	€ 1.500,-

5.4 Waterstof en buurtbatterijen

Een alternatief voor aardgas, met als restproduct geen CO₂, maar zuiver water. We kunnen het zelf produceren met windmolens en zonnepanelen. En we kunnen onze bestaande gasinfrastructuur ervoor gebruiken – met enkele aanpassingen. Japan is al om: de Olympische Spelen van 2020 moeten hét voorbeeld zijn van de beloftes van waterstof. Ook de Duitse overheid is vastbesloten om waterstof te laten slagen. In 2023 moeten er 400 tankstations door het land verrijzen, wat Duitse autobouwers enthousiast heeft gemaakt om auto's te ontwikkelen. Ook in Nederland komt er een netwerk van waterstoftankstations, streven is in 2020 een netwerk van minimaal twintig locaties in Nederland.

Buurtbatterijen zijn energieopslagsystemen (EOS) waarmee overtollige duurzame energie wordt opgeslagen om deze op een later moment te gebruiken in het elektriciteitsnet. Deze batterijen worden steeds vaker neergezet in buurten en op bedrijventerreinen. Zonder de buurtbatterij kunnen we de overtollige energie niet opslaan bij zonnige of winderige dagen. Een buurtbatterij kan een risico vormen als niet de juiste voorzorgsmaatregelen zijn genomen.

Het Ministerie van I&W is voornemens om hierover een circulaire uit te brengen. De Omgevingsdienst Haaglanden is in verband met de aanwezige expertise deelnemer aan de werkgroep belast met de uitwerking van de circulaire voor Li-ion batterijen. Daarnaast vertegenwoordigt de ODH de gemeenten bij het opstellen van de richtlijn PGS 37 betreffende de opslag van Li-ion batterijen en Energie Opslag Systemen (EOS) ook wel bekend als buurtbatterijen.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan expertise inbrengen op het gebied van externe veiligheid bij plannen van gemeenten en provincie voor waterstoftoepassingen en energieopslag.

PRODUCTPRIJS:

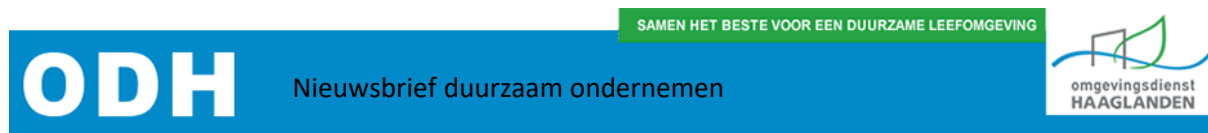
Werkzaamheden	Bedrag
Inbreng expertise	€ 100,- per uur

6. Communicatie

Naast het uitvoeren van projecten kan de Omgevingsdienst Haaglanden ook veel betekenen op het gebied van communicatie, daar kunt u in dit hoofdstuk meer over lezen.

6.1 Website, bijeenkomsten en nieuwsbrief voor bedrijven

Inspirerende voorbeelden helpen anderen mee te werken aan duurzaamheidsdoelen. De Omgevingsdienst Haaglanden kan een website, een periodieke nieuwsbrief duurzaamheid en voorlichtingsmateriaal en -bijeenkomsten verzorgen speciaal gericht op bedrijven. Bedrijven worden geïnformeerd over wat de omgevingsdienst, provincie en gemeenten doen om duurzaam werken te stimuleren, wat de wettelijke verplichtingen zijn, ook worden subsidiemogelijkheden onder de aandacht gebracht en goede praktijkvoorbeelden belicht.

Werkzaamheden	Bedrag
Actualisatie website, berichten via linked-in en overige sociale media	Maatwerk-offerte
Advies bedrijven/instanties, voorlichtingsmateriaal, verzorgen bijeenkomsten (etc)	Maatwerk-offerte

6.2 Voorlichting Wet natuurbescherming

De Haaglanden gemeenten staan voor het behoud of het versterken van biodiversiteit. Veel verschillende planten- en diersoorten zorgen ervoor dat de natuur tegen een stootje kan. Sommige soorten, zoals vleermuizen, gierzwaluwen en steenuilen zijn kwetsbaar. In een dichtbevolkte samenleving als Nederland is daarom goede natuurbescherming belangrijk. Bij elke aanvraag omgevingsvergunning moet beoordeeld worden of groen en ecologie een rol speelt. Daarom is het belangrijk om als Bevoegd Gezag voor omgevingsvergunningen goed op de hoogte te zijn van de Wet natuurbescherming die sinds 1 januari 2017 van kracht is.

De Omgevingsdienst Haaglanden kan op verzoek voorlichtingen verzorgen voor medewerkers van gemeenten en provincie en voor projectontwikkelaars, bouwbedrijven etc.

Werkzaamheden	Bedrag per stuk
Voorlichtingsmateriaal, verzorgen bijeenkomsten (etc)	€ 3.000,-

6.3 Grondstromeninformatie

De Omgevingsdienst Haaglanden beschikt over veel informatie m.b.t. grondstromen en kan gemeenten en provincie ondersteunen bij het koppelen van vraag en aanbod.

PRODUCTPRIJS:

Werkzaamheden	Bedrag
Informatievoorziening	€ 100,- per uur

6.4 Visualisatie resultaten

De Omgevingsdienst Haaglanden beschikt over veel informatie m.b.t. energiebesparing bij bedrijven. Op dit moment is al veel informatie over de bedrijven geregistreerd als gevolg van de ingekomen energie-audits op grond van de EED en MJA3. Ook de getroffen erkende maatregelen worden vanaf 2019 in ons bedrijvenbestand verwerkt. Deze informatie kan voor de opdrachtgevers verwerkt worden op digitale kaarten (zoals bodeminfo online). Hiermee kan in overleg met de opdrachtgevers afspraken gemaakt worden m.b.t. informatie gestuurde handhaving om bijvoorbeeld een industrieterrein verder te analyseren. Dit kan niet alleen voor energie maar ook voor vervoersmanagement.

PRODUCTPRIJS

Werkzaamheden	Bedrag
Opzetten en beheer digitale kaarten	€ maatwerk (minimaal € 50.000,- 1 ^e jaar)

7. Monitoring duurzaamheidsprogramma

Monitoring is het herhaald verzamelen, opnemen en terugkoppelen van informatie zodat kan worden nagegaan of het ingezette beleid effect heeft. De Omgevingsdienst Haaglanden houdt bij of de activiteiten opgenomen in dit duurzaamheidsprogramma daadwerkelijk bijdragen aan een duurzamere leefomgeving. Jaarlijks zal een rapportage worden opgesteld waarin de uitgevoerde werkzaamheden worden beschreven en waar ingegaan wordt op de effecten van deze werkzaamheden. Daarbij worden de hieronder genoemde indicatoren gebruikt.

Monitoring duurzaamheidsprogramma

Nr.	Project	Doelstelling	Indicator + bron
4.1	Energiemanagement	Optimaal ingeregelde klimaatinstallaties bij bedrijven	Aantal en energieverbruik
4.2	Kennispunt bedrijven	Advisering bedrijven op het gebied van duurzaamheid dus niet alleen energiebesparing en vervoersmanagement	Aantal uitgebrachte adviezen
4.4	Label C	Alle kantoren hebben voor 2023 minimaal label c	Energielabels Resultaten controles Energieverbruik voor en na treffen maatregelen
4.5	Grond- en afvalstoffen	In beeld brengen grond- en afvalstromen bij bedrijven	Aantal inventarisaties met hoeveelheden grond- en afvalstoffen
4.6	Vervoersmanagement	Minder vervuilend vervoer	Aantallen vervoersbewegingen vertaald in CO ₂ en NO _x uitstoot
4.7	Overheid	Overheid voldoet aan alle wettelijke verplichtingen inzake energiebesparing en vervoersmanagement	Resultaten controles Energieverbruik Aantallen vervoerbewegingen vertaald in CO ₂ ³ en NO _x uitstoot
5.1	EPC/BENG	Nieuwbouw voldoet aan de EPC	Resultaten controles
5.2	WKO's	Verbeteren functioneren klimaatinstallaties met WKO	Aantallen en energieverbruik
5.3	Warmtekansenkaart	In kaart brengen warmtevraag en -aanbod bij bedrijventerreinen	Hoeveelheid beschikbare en benodigde warmte per bedrijventerrein

---

³ Behaalde energiebesparing kan vertaald worden naar CO₂ besparing middels kentallen, daarbij dient wel opgemerkt te worden dat dit slechts een indicatie betreft. Het proces kan veranderen, de productie en het aantal medewerkers kan toe- of afnemen. Het bedrijf kan uitbreiden of inkrimpen etc.